

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૨૬૪૪/૨૦૧૫

સાથે

વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૨૭૪૦/૨૦૧૫

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એન.વી. અંજારિયા

=====

૧	શું લોકલ અખબારના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે?	ના

=====

ઠાકોર હિરાજી સાગઠાજી અને પ..... અરજદાર (રો)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૩..... સામાવાળાઓ

=====

ઉપસ્થિતી:

અરજદાર નં.૧ તરફે વકીલ શ્રી પી.જે. કાનાબાર

સામાવાળા(ઓ) નં.૧-૩ તરફે જીપી સુશ્રી મનિષા લવકુમાર સાથે એજીપી

શ્રી તિર્થરાજ પંડ્યા

સામાવાળા(ઓ) નં.૪ તરફે વકીલ શ્રી વિરલ કે. શાહ

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એન.વી. અંજારિયા

તારીખ: ૨૮/૦૪/૨૦૧૬

સંયુક્ત સીએવી ચુકાદો

શું ખસખસ કેપ્સ્યુલનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર બંધારણની કલમ ૨૧ હેઠળ અધિકારોનો ભાગ હોવાનું કહી શકાય; શું ૦૫ મે, ૨૦૧૫ના રોજનો વાદગ્રસ્ત ઠરાવ આવા અધિકારના ઉલ્લંઘન તરીકે ચુકાદો આપવા માટે જવાબદાર છે; શું ઠરાવ ગેરકાયદેસર છે કે કેમ તે આધાર પર

કે તે કોઈપણ વૈધાનિક સત્તાઓને છીનવી લે છે, અને શું તે કાયદામાં ખરાબ છે કે કેમ તે દલીલ પર કે તે ગુજરાત ખસખસ કેપ્સ્યુલ્સ નિયમો, ૧૯૬૩ ને નિર્રથક બનાવે છે.આ અને આનુષંગિક પ્રશ્નો વર્તમાન અરજીઓમાં સંબોધવામાં આવતા પ્રશ્નો છે.

૨. છ અરજદારો દ્વારા, કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને અને બંધારણની કલમ ૧૪ અને ૨૧ હેઠળ અધિકારોનો દાવો કરીને, ગુજરાત સરકારના ગૃહ વિભાગના ૦૫ મે, ૨૦૧૫ ના ઠરાવને રદ કરવાની વિનંતી કરવામાં આવી છે.વાદગ્રસ્ત ઠરાવ હેઠળ, સરકારી સત્તાવાળાઓએ ૧લી એપ્રિલ, ૨૦૧૬થી પોપી કેપ્સ્યુલ્સના પુરવઠા પર પ્રતિબંધ મૂક્યો છે અને તેને બંધ કરી દીધો છે.
૩. ઉપરોક્ત પડકાર દાખલ કરવા માટે, અરજદારોનો કેસ છે કે તેઓ છેલ્લા ૧૦ વર્ષથી વધુ સમયથી બીજા સામાવાળા-પ્રતિબંધ અને આબકારી નિયામક અને ત્રીજા સામાવાળા-સબ ઈન્સ્પેક્ટર, પ્રતિબંધ અને આબકારી દ્વારા જારી કરાયેલ પોપી-૧ પરમિટ હેઠળ પોપી કેપ્સ્યુલ્સનો વપરાશ કરી રહ્યા છે.આવી પરવાનગી ગુજરાત પોપી કેપ્સ્યુલ નિયમો, ૧૯૬૩ હેઠળ જારી કરવામાં આવે છે. અરજદારો દાવો કરે છે કે તેઓ પરવાનગી હેઠળ નિયમિતપણે ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સનો ઉપયોગ કરે છે.એવો દાવો કરવામાં

આવે છે કે સમગ્ર રાજ્યમાં ૬૭૮૬ જેટલા પરમિટ ધારકો છે.તે અરજદારોનો કેસ છે કે તેઓ ખસખસ કેપ્સ્યુલ્સ ઇચ્છે છે અને તેનો ઉપયોગ ઔષધીય હેતુ માટે થાય છે.અરજીમાં જે દલીલ કરવામાં આવી છે, તે ઉપરોક્ત પાસાના સંબંધમાં છે કે અરજદારોને વપરાશ માટે પોપી કેપ્સ્યુલ્સની જરૂર છે, કે આક્ષેપિત ઠરાવ દવાઓના ઉત્પાદન અને વેચાણના વ્યવસાયમાં રોકાયેલા ખાનગી હિતધારકોને લાભ આપવાના દષ્ટિકોણથી પસાર કરવામાં આવ્યો છે.તેઓ એવી પણ દલીલ કરે છે કે ઠરાવની નિષેધાત્મક પ્રકૃતિને કારણે, અરજદારોએ પોપી કેપ્સ્યુલ્સ ખરીદવા માટે મોટી રકમ ચૂકવવી પડશે.

૩.૧ ઉપર જણાવેલા વિવાદમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુખ્ય પ્રશ્નોની રૂપરેખા દ્વારા સૂચવવામાં આવ્યું છે તેમ, તે મુખ્યત્વે ત્રણ આધારો પર છે, જેમ કે અરજદાર શ્રી પી.જે. માટે વિદ્વાન વકીલની રજૂઆતોમાં વિસ્તૃત રીતે વર્ણવવામાં આવ્યું છે.વ્યાપક રીતે જણાવવામાં આવેલી પ્રથમ દલીલ એ છે કે સામાવાળા-રાજ્ય સત્તાવાળાઓ પાસે કાયદામાં ઠરાવ પસાર કરવાની સત્તા નથી.તે રજૂઆત છે કે જો સત્તાવાળાઓ પાસે નિયમન કરવાની સત્તા હોવાનું માનવામાં આવે તો પણ તેમાં સંપૂર્ણપણે પ્રતિબંધ મૂકવાની શક્તિનો સમાવેશ થતો નથી.આગ્રહ કરાયેલ બીજો આધાર એ છે કે વાદગ્રસ્ત ઠરાવના આધારે, સત્તાવાળાઓ દ્વારા ગુજરાત પોપી કેપ્સ્યુલ

નિયમોને બિનજરૂરી બનાવવામાં આવે છે, જે સ્વીકાર્ય નથી; સહવર્તી આધાર એ છે કે જ્યાં સુધી નિયમો ઘડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ઠરાવ હેઠળ પ્રતિબંધ નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી.ઉપરોક્ત અન્ય રજૂઆતોને સંચાલિત કરવા માટે કરવામાં આવેલી ત્રીજી દલીલ એ છે કે પ્રતિબંધ લાદવો એ બંધારણની કલમ ૨૧ હેઠળ અરજદારોના અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

વાદગ્રસ્ત ઠરાવ

૩.૨ ગુજરાત પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૪૯ની કલમ ૧૩૯ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૬થી ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સનો ઉપયોગ સંપૂર્ણપણે બંધ કરવાની જોગવાઈ કરતો ૦૫ મે, ૨૦૧૫નો વાદગ્રસ્ત ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો છે.ઠરાવમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે ભારત સરકારે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૮૫ હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલા પોપી સ્ટ્રોના ઉપયોગને બંધ કરવાની વારંવાર ભલામણ કરી છે અને ભાર મૂક્યો છે; કે ભારત સરકારે ૩૦મી જુલાઈ, ૨૦૧૪ના રોજ અગાઉની સૂચનાઓ અનુસાર ૦૭મી માર્ચ, ૨૦૧૨ના રોજ સૂચનાઓ જારી કરી છે, જેમાં રાજ્ય સરકારને તેનો ઉપયોગ બંધ કરવાની અને ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૫થી પોપી સ્ટ્રોના જથ્થામાં ધીમે ધીમે ઘટાડો કરવાની જરૂર છે.એવું લાગે છે કે પરમિટ ધારકો પાસેથી પદાર્થનો ઉપયોગ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવા માટે અરજીઓ અને વાંધાઓ પ્રાપ્ત થયા હતા, તે દરમિયાન,

ઉપરોક્ત વિનંતીને ધ્યાનમાં રાખીને, ભારત સરકારે ૧૯મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૫ના રોજ નવી સૂચનાઓ દ્વારા પોપી સ્ટ્રોનો ઉપયોગ બંધ કરવાની સમયમર્યાદા ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૫થી વધારીને ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૬ કરી હતી.

૩.૩ આ ઠરાવ દ્વારા રાજ્ય સરકારે પદાર્થના જથ્થામાં ધીમે ધીમે ઘટાડો કરવાનો અને ૧લી એપ્રિલ, ૨૦૧૬થી તેને સંપૂર્ણપણે બંધ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે. ૧લી જૂન, ૨૦૧૫થી ૫૦૦ ગ્રામ, ૧લી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫થી ૪૦૦ ગ્રામ, ૧લી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૫થી ૩૦૦ ગ્રામ અને ૧લી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૫ અને ૧લી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૬થી અનુક્રમે ૨૦૦ ગ્રામ અને ૧૦૦ ગ્રામ સુધી મર્યાદિત કરવામાં આવ્યો હતો. ૧ લી એપ્રિલ, ૨૦૧૬ થી, પ્રતિબંધને સંપૂર્ણ બનાવવામાં આવ્યો છે અને પુરવઠાની કોઈ માત્રાને મંજૂરી આપવામાં આવી નથી.

હરીફ રજૂઆતો

૪. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પી.જે. કાનાબર ઉપરોક્ત દલીલો પર રજૂઆતોને વિસ્તૃત કરે છે.તેમણે સૌપ્રથમ રજૂઆત કરી હતી કે વાદગ્રસ્ત ઠરાવ કાયદાકીય સત્તાના કોઈ આધાર વગરનો છે.તેમણે બીજી દલીલ કરી હતી કે ગુજરાત પોપી નિયમો, ૧૯૬૩ને બિનજરૂરી ન બનાવી શકાય.તેમણે

ગુજરાત પોપી કેપ્સ્યુલ્સ નિયમો, ૧૯૬૩ના નિયમ ૪ (૧) માં પોપી કેપ્સ્યુલની વ્યાખ્યાનું ધ્યાન દોર્યું હતું. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે નિયમ ૪ મુજબ પોપી-૧નું લાઇસન્સ ૧૦૦ ગ્રામથી વધુ ધરાવતું હોય છે. ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ મેળવવાની જરૂર હતી. અરજદારો અનુસાર, પ્રવર્તમાન નિયમો અનુસાર, ૨૦૦ કિલોથી વધુના વેચાણ માટે ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સના જથ્થાની મર્યાદા છૂટક તેમજ જથ્થાબંધ લાઇસન્સધારક માટે અસ્વીકાર્ય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ૧૯૬૩ ના નિયમો કે જે દાખલ કરવામાં આવ્યા ત્યારથી કાર્યરત છે અને જેના હેઠળ અરજદારોને પરવાનગી આપવામાં આવી છે, તે કોઈપણ મૂલ્ય વિના બનાવવામાં આવે છે. ત્રીજા સ્થાને રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જ્યાં સુધી નિયમો ઘડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ઠરાવ દ્વારા પ્રતિબંધ નક્કી કરી શકાતો નથી.

૪.૧ તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે જો નિયમન કરવાની સત્તા હોય તો પણ તેમાં નિયંત્રણ કરવાની શક્તિનો સમાવેશ થતો નથી. આ દરખાસ્ત માટે, વિદ્વાન વકીલે નરીન્દર એસ. ચહ્લા વિરુદ્ધ ગ્રેટર મુંબઈ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન [એઆઈઆર-૨૦૧૫-એસસી-૭૫૬] માં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. અંતે તેમણે દલીલ કરી હતી કે અરજદારો દ્વારા ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સનો વપરાશ તેમનો મૂળભૂત અધિકાર છે અને ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સના આવા વપરાશ પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ બંધારણની

કલમ ૨૧નું ઉલ્લંઘન છે.છેલ્લે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ તે શરૂઆતમાં રજૂઆત હતી કે ખસખસના કેપ્સ્યુલને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થ અથવા માદક દવા તરીકે ગણી શકાય નહીં.

૪.૨ વિદ્વાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનિષા લવકુમારે તમામ દલીલોને નકારી કાઢી હતી.તેમણે એન.ડી.પી.એસ. કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓ સ્વીકારી હતી અને રજૂઆત કરી હતી કે રાજ્ય સરકાર પાસે સત્તા ઉપલબ્ધ છે અને કાયદાકીય સત્તા દ્વારા સમર્થિત ઠરાવ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો.તે અધિનિયમમાંથી 'ખસખસ સ્ટ્રો' વગેરેની વ્યાખ્યાનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે. તેમણે સામાવાળા નંબર ૨ વતી નાયબ નિયામક, પ્રતિબંધ, આબકારી વિભાગ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામા પર આધાર રાખ્યો હતો અને તેમાં ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો અને રજૂઆતો પર વ્યાપકપણે આધાર રાખ્યો હતો.તેમણે બેલી સિંગ વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય કેસમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. [એ. આઈ. આર. ૧૯૬૭ અલ્હાબાદ ૩૪૧] જેના દ્વારા એ વાત પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો હતો કે ખસખસની ખેતી પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધને ન્યાયી ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને સત્તાનો સક્ષમ ઉપયોગ અને ખસખસના સેવનના અધિકારને ક્યારેય કલમ, ૧૪, ૧૯ (૧) (જી) અથવા ૨૧ હેઠળ અધિકાર તરીકે દાવો કરી શકાતો નથી.વિવાદિત નિર્ણયની પૃષ્ઠભૂમિ

૫. દલીલો અને પડકારના આધારોની પ્રશંસા કરતા પહેલા અને તેના માટે, વિવાદના ઇતિહાસમાં જોવા મળતી હકીકતો રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીમાંથી ચોક્કસપણે નોંધવામાં આવી શકે છે.૩૦મી નવેમ્બર, ૨૦૦૮ના રોજ ભારત સરકાર, નાણાં મંત્રાલય, મહેસૂલ વિભાગે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ, ૧૯૮૫ (સંક્ષિપ્તતા માટે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટ) ની કલમ ૭૪એ હેઠળ એક આદેશ બહાર પાડ્યો હતો, જેમાં એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની ઉપરોક્ત કલમ હેઠળ રાજ્ય સરકારોને પોપી સ્ટ્રોના કબજા, પરિવહન, આંતર-રાજ્ય આયાત, આંતર-રાજ્ય નિકાસ, વેરહાઉસિંગ, વેચાણ, ખરીદી અને વપરાશની મંજૂરી આપવા અને લાઇસન્સિંગના સંબંધમાં કેટલાક નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા હતા.સામાવાળા નંબર ૨ વતી દાખલ કરવામાં આવેલા એફિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયનો ભાગ બનેલા ઉપરોક્ત આદેશની નકલ પરથી એવું સ્પષ્ટ થાય છે કે ડ્રગ્સ કંટ્રોલર જનરલ ઓફ ઇન્ડિયા, નાર્કોટિક્સ કમિશનર, ઓલ ઇન્ડિયા ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેડિકલ સાયન્સિસ, દિલ્હી, પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેડિકલ એજ્યુકેશન એન્ડ રિસર્ચ, ચંદીગઢ, રામ મનોહર લોહિયા હોસ્પિટલ, દિલ્હી, યુપી, એમપી, રાજસ્થાન અને પંજાબ રાજ્યોના પ્રતિનિધિઓની બનેલી એક નિષ્ણાત સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી કે કેમ તે તપાસવા માટે કે શું વ્યસનીઓને ખસખસનો ભૂકો પૂરો

પાડવો એ એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૮ની શરતો અનુસાર તબીબી ઉપયોગ તરીકે ગણી શકાય. સમિતિએ અન્ય કોઈપણ પરિણામી મુદ્દાઓની પણ તપાસ કરી હતી.આ નિષ્ણાત સમિતિએ તેના તારણો અંગેનો અહેવાલ આપ્યો હતો.ભારત સરકારે વિવિધ રાજ્યોની રાજ્ય સરકારો પાસેથી ટિપ્પણીઓ માંગી છે જ્યાં ખસખસ સ્ટ્રો ઉત્પન્ન થાય છે અથવા તેનો વપરાશ થાય છે.ઉપરોક્ત નિષ્ણાત સમિતિ દ્વારા રજૂ કરાયેલા અહેવાલના સંદર્ભમાં નાર્કોટિક કંટ્રોલ બ્યુરો પાસેથી ટિપ્પણી-કમ-અભિપ્રાય પણ માંગવામાં આવ્યો હતો.

૫.૧ નિષ્ણાત સમિતિએ તારણ કાઢ્યું હતું કે વ્યસનીઓને ખસખસની ઘાસની જોગવાઈ એ તબીબી જરૂરિયાત નથી.તેણે એવું પણ સૂચવ્યું હતું કે ખસખસના સ્ટ્રોના ઉપયોગના સ્તરને ભાગ્યે જ અનિવાર્ય ગણી શકાય, જેનો ઇનકાર દર્દીને ભરપાઈ ન કરી શકાય તેવું નુકસાન પહોંચાડતા તીવ્ર ઉપાડના લક્ષણોનું કારણ બનશે.વધુમાં, એવું જાણવા મળ્યું છે કે મધ્યપ્રદેશ અને રાજસ્થાનમાં વ્યસનીઓને દર મહિને ૫ થી ૮ કિલો ખસખસનો પુરવઠો પૂરો પાડવામાં આવી રહ્યો છે અને આટલા મોટા ડોઝથી વ્યસન ફેલાય તેવી શક્યતા છે.તેમાં વધુમાં જાણવા મળ્યું છે કે તબીબી ઉપયોગ અધિકૃત તબીબી અધિકારી દ્વારા પ્રિસ્ક્રિપ્શનની ધારણા કરે છે જેમાં ડોઝ અને આવર્તન સ્પષ્ટ રીતે સૂચવવામાં આવે છે અને જાણવા મળ્યું

છે કે રાજ્યોમાં ખસખસના સ્ટ્રોની રીત અને ઉપયોગ તબીબી દેખરેખ હેઠળ ન હતો.

૫.૧.૧ આ રીતે રચાયેલી નિષ્ણાત સમિતિના અહેવાલ અને ઉપર મુજબ પ્રાપ્ત થયેલી ટિપ્પણીઓ અને સૂચનો પર વિચાર કર્યા પછી, ૩૦ નવેમ્બર, ૨૦૦૯ના રોજ ઉપરોક્ત આદેશમાં નીચેના નિર્દેશો બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા.

“૬. એનડીપીએસ અધિનિયમ, ૧૯૮૫ની કલમ ૭૪એ હેઠળ તેને આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને કેન્દ્ર સરકાર આંધ્ર પ્રદેશ, દિલ્હી, ગુજરાત, હરિયાણા, મધ્ય પ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, મેઘાલય, નાગાલેન્ડ, ઓરિસ્સા, પંજાબ, રાજસ્થાન, ત્રિપુરા, ઉત્તર પ્રદેશ અને પશ્ચિમ બંગાળ (જે ખસખસના ભૂસાને લગતી લાઈસન્સ/પરમિટ પ્રવૃત્તિઓ કરે છે) ની રાજ્ય સરકારોને નીચેના નિર્દેશો આપે છે:

એ) ખસખસના ભૂસાને લગતી તમામ બાબતો સંભાળવા માટે એક નોડલ અધિકારીની નિમણૂક થવી જોઈએ.

બી) ખસખસના તમામ હાલના વ્યસનીઓને યોગ્ય તબીબી સંભાળ માટે નોંધણી કરાવી શકાય છે.

સી) નોંધણીઓ અને વ્યસનીઓ દ્વારા જાહેર કરાયેલ જથ્થાના આધારે અને તબીબી અને અન્ય નિષ્ણાતોની સલાહ લીધા પછી, નોડલ અધિકારી દરેક વ્યસની અને સમગ્ર રાજ્ય માટે જરૂરી ખસખસના સ્ટ્રોની કુલ માત્રા નક્કી કરશે.

ડી) વ્યસનીઓને આપવામાં આવતા ખસખસના ભૂસાનું પ્રમાણ ક્રમશઃ ઘટાડવું જોઈએ જેથી ચોક્કસ સમયગાળા પછી ખસખસના ભૂસાની જરૂર ન પડે.

ઈ) વ્યસનીઓને ખસખસના સ્ટ્રોના પુરવઠા માટે કડક શરતો લાદવી જોઈએ જેથી તેઓ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ/તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો અનુસાર છે તેની ખાતરી કરી શકાય.

એફ) ખસખસના ભૂસાને માત્ર ખેતીના પાકને મંજૂરી આપીને
જ ખરીદવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ.

જી) ખસખસ વગેરેની ખરીદી અને વેચાણ માટે જારી કરાયેલા
લાઈસન્સમાં કેટલી ખરીદી અથવા વેચાણ કરી શકાય
તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવશે.

એચ) કોઈ પણ જિલ્લામાં ખરીદવા અને વેચવા માટે લાઈસન્સ
પ્રાપ્ત ખસખસના ભૂસાની કુલ માત્રા માદક દ્રવ્યોના
વ્યસનીઓની ખસખસના ભૂસાની કુલ જરૂરિયાત અને
જિલ્લામાં ખસખસના ભૂસાની કોઈપણ વૈજ્ઞાનિક
જરૂરિયાત કરતાં વધુ ન હોવી જોઈએ.

આઈ) બિનઉપયોગી રહેલા ખસખસના તમામ ભૂસાનો નાશ
કરવામાં આવશે અને રાજ્યના નોડલ અધિકારી દ્વારા
નાર્કોટિક્સ કમિશનર, ૧૯, ધ મોલ, મોરાન, ગ્વાલિયર
(એમ. પી.) - ૪૭૪૦૦૬ (ફેક્સ:૦૭૫૧-
૨૩૬૮૧૧૧) પછીના વર્ષના જૂન સુધીમાં.

૭. રાજસ્થાન, મધ્ય પ્રદેશ અને ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યો પડોશી રાજ્યોમાં ખસખસ, અફીણ અને અન્ય માદક દ્રવ્યોની દાણચોરી અટકાવવા માટે કડક તપાસ અને પગલાં અપનાવશે.

૮. આ આદેશના પેરા ૬માં ઉલ્લેખિત રાજ્યો સિવાયના રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો ખસખસના ભૂસાને લગતી પ્રવૃત્તિઓને લાઇસન્સ અથવા મંજૂરી આપશે નહીં."

૫.૧.૨ ભારત સરકાર દ્વારા ૬ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૨ના રોજ નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો પર રાષ્ટ્રીય નીતિની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. ૩૦મી નવેમ્બર, ૨૦૦૮ના અગાઉના આદેશને ચાલુ રાખીને અને તેની સાથે મળીને, ભારત સરકારે આ જ વિષયમાં ૦૭મી માર્ચ, ૨૦૧૨ના રોજ બીજો આદેશ બહાર પાડ્યો હતો, જેમાં ૩૦મી નવેમ્બર, ૨૦૦૮ના અગાઉના આદેશમાં માદક દ્રવ્યો પરની રાષ્ટ્રીય નીતિ અને તેમાં ફેરફાર કરવાની જોગવાઈનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો, જે નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું હતું.

“..... આ આદેશ ડ્રગ્સ કંટ્રોલર જનરલ ઓફ ઇન્ડિયા, નાર્કોટિક્સ કમિશનર, ઓલ ઇન્ડિયા ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેડિકલ સાયન્સિસ, દિલ્હી, પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેડિકલ એજ્યુકેશન એન્ડ રિસર્ચ, ચંદીગઢ, રામ મનોહર લોહિયા હોસ્પિટલ, દિલ્હી, યુપી, એમપી, રાજસ્થાન અને પંજાબ રાજ્યોના પ્રતિનિધિઓની બનેલી નિષ્ણાત સમિતિના અહેવાલને અનુસરીને જારી કરવામાં આવ્યો હતો, જેણે ભલામણ કરી હતી કે વ્યસનીઓને ખસખસની જોગવાઈ તબીબી જરૂરિયાત માટે છે.સમિતિએ એવો પણ સંકેત આપ્યો હતો કે ખસખસના ઉપયોગના સ્તરને ભાગ્યે જ અનિવાર્ય ગણી શકાય, જેનો ઇનકાર કરવાથી દર્દીને ભરપાઈ ન કરી શકાય તેવું નુકસાન પહોંચાડતા તીવ્ર ઉપાડના લક્ષણોનું કારણ બનશે.તેથી, તે સ્પષ્ટ હતું કે વ્યસનીઓને ખસખસનો ભૂક્કો પૂરો પાડવો એ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૮૫ની કલમ ૮ હેઠળ પરિકલ્પિત તબીબી ઉપયોગ તરીકે ગણી શકાય નહીં.”

૫.૧.૩ ઉપરોક્ત નીતિને ધ્યાનમાં રાખીને, ૩૦મી નવેમ્બર, ૨૦૦૯ના અગાઉના આદેશમાં ૦૭મી માર્ચ, ૨૦૧૨ના ઉપરોક્ત અનુગામી આદેશમાં નીચે મુજબ સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.

“વ્યસનીઓને આપવામાં આવતા ખસખસના ભૂસાનું પ્રમાણ ક્રમશઃ ઘટાડવું જોઈએ જેથી ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૫ પછી ખસખસના ભૂસાની જરૂર ન પડે.આ પછી, નશામુક્તિ માટે ખસખસના ભૂસાનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં અને તેને માત્ર નોડલ અધિકારીની દેખરેખ હેઠળ જ ખેતરમાં પાછું ખેડવામાં આવશે, જે નાર્કોટિક્સ કમિશનરને પ્રમાણપત્ર આપશે કે ખસખસના ભૂસાનો સંપૂર્ણ જથ્થો તેની દેખરેખ હેઠળ પાછો ખેડવામાં આવ્યો છે.”

૫.૧.૪ ઉપરોક્ત આદેશમાં વધુમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે ૩૦મી નવેમ્બર, ૨૦૦૯ના આદેશમાં નિર્ધારિત કેલેન્ડર વર્ષમાં બિનઉપયોગી ખસખસના સ્ટ્રોના નિકાલમાં રાજ્ય સરકારો દ્વારા અનુભવાતી મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉપરોક્ત આદેશના પેરા-૬(૧) માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને ખસખસના સ્ટ્રોને નષ્ટ

કરવા માટેનો સમય આગામી વર્ષના ૩૦મી જૂન સુધી લંબાવવામાં આવ્યો હતો.

૫.૨ ઉદ્દેખનીય છે કે સામાવાળા-રાજ્ય સરકારે ૩૦મી નવેમ્બર, ૨૦૦૮ના રોજ તેના પત્ર/આદેશમાં ભારત સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશને અનુસરીને ૩૦મી જુલાઈ, ૨૦૧૪ના રોજ જાહેરનામા દ્વારા વાંધાઓ આમંત્રિત કર્યા હતા. પોપી-૧ પરમિટ અને વર્તમાન પોપી-૧ પરમિટ ધારકોના જથ્થાની ફાળવણી અંગેના ફેરફાર માટે વાંધાઓ આમંત્રિત કરવામાં આવે છે, જેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે (૧) અસ્તિત્વમાં છે તે પરમિટ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૫ સુધી અમલમાં રહેશે અથવા નવીકરણ માટે જવાબદાર રહેશે; (૨) પોપી કેપ્સ્યુલ્સ કે જે પરમિટ હેઠળ ખરીદી શકાય છે તે ૫૦૦ ગ્રામથી વધુ ન હોવી જોઈએ. ૧ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૪થી અમલમાં આવશે અને ૨૫૦ ગ્રામ.૧લી નવેમ્બર, ૨૦૧૪થી અમલમાં.

૫.૩ આમ ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સને ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૫થી બંધ કરવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી, જોકે એવું લાગે છે કે ભારત સરકારના સંબંધિત વિભાગને આ મુદ્દે રાજસ્થાન અને મધ્ય પ્રદેશની રાજ્ય સરકારો તરફથી સંદર્ભો મળ્યા હતા અને ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૫ની સમયમર્યાદા પૂરી થયા પછી રાજ્ય સરકારોને વિવિધ મુદ્દાઓ પર મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો

પડ્યો હોવાનું ટાંકવામાં આવ્યું હતું.રાજસ્થાનની રાજ્ય સરકારે અન્ય બાબતોની સાથે સાથે ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૫ પછી ખસખસના ભૂસાને ફરીથી ખેડવાની સમયમર્યાદાની વિનંતી કરી હતી, કારણ કે રાજસ્થાન રાજ્યમાં મોટી સંખ્યામાં ખસખસના ભૂખાના વ્યસનીઓને વ્યસનમુક્ત કરવાની જરૂર છે.પ્રતિનિધિત્વને ધ્યાનમાં રાખીને, ભારત સરકાર, મહેસૂલ વિભાગે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૭૪એ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે અન્ય એક આદેશ બહાર પાડ્યો હતો, જેમાં ૦૭મી માર્ચ, ૨૦૧૨ના આદેશમાં ઉલ્લેખિત ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૫ની સમયમર્યાદા ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૫થી વધુ એક વર્ષ એટલે કે ત્રણ વર્ષોની ખેતી કરતા રાજ્યો માટે ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૬ સુધી લંબાવવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.આદેશમાં વધુમાં નિયત કરવામાં આવ્યું હતું કે આ વિસ્તૃત સમયગાળા સુધીમાં વ્યસનીઓને સંપૂર્ણ રીતે નાબૂદ કરવા માટે રાજ્ય સત્તાવાળાઓ દ્વારા તમામ પ્રયાસો કરવા જોઈએ કારણ કે સમયમર્યાદા આગળ વધારવાની બાકી નથી.

૫.૪ રાજ્ય સરકાર દ્વારા વાદગ્રસ્ત ઠરાવ એ ઉપરોક્ત આદેશો અને આ વિષયમાં કરવામાં આવેલી કવાયતની ઉપજ છે.

“ખસખસ સ્ટ્રો ”, ખસખસ કેપ્સ્યુલ ”

૫.૫ અરજદારોની બે દલીલો તેમને સંપૂર્ણ રીતે નકારી કાઢવા માટે કાર્યવાહીને પાત્ર છે.એવો દાવો કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે ખસખસ કેપ્સ્યુલ એ માદક પદાર્થ નથી. કલમ ૨ (૧૪) માદક દ્રવ્યોને વ્યાખ્યાયિત કરે છે જેનો અર્થ થાય છે કોકા પર્ણ, કેનાબીસ (શણ), અફીણ, ખસખસ અને તેમાં તમામ ઉત્પાદિત ચીજવસ્તુઓનો સમાવેશ થાય છે. ખસખસના ભૂસાને કલમ ૨ (૧૮) માં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે, જેનો અર્થ થાય છે લણણી પછી અફીણના ખસખસના બીજ સિવાયના તમામ ભાગો, પછી ભલે તે તેના મૂળ સ્વરૂપમાં હોય અથવા કાપવામાં આવે, કચડી નાખવામાં આવે અથવા દળવામાં આવે અને તેમાંથી રસ કાઢવામાં આવ્યો હોય કે નહીં.નાર્કોટિક ડ્રગ અને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થને સ્પષ્ટ કરતી સૂચનામાં, ખસખસ સ્ટ્રો એ સીરીયલ નં.૧૧૦ પર એક વસ્તુ છે.ખસખસની ભૂકી કોઈ માદક દવા નથી તેવી રજૂઆતને સ્વીકારી લેવી શક્ય નથી.

૫.૫.૧ ગુજરાત પોપી કેપ્સ્યુલ્સ નિયમો, ૧૯૬૩માં પોપી કેપ્સ્યુલ્સની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે.નિયમ ૨ (૧) મુજબ ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સનો અર્થ ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ (પેપાવર સોમ્નિફોરમ એલ) થાય છે જેને દોરવામાં આવે છે અને સૂકવવામાં આવે છે અને જેમાંથી રસ કાઢવામાં આવે છે, પછી ભલે તે તેના મૂળ સ્વરૂપમાં હોય અથવા કાપવામાં આવે, કચડી હોય અથવા દળવામાં આવે.

૫.૬ અરજદારો માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા વધુ એક અયોગ્ય દલીલનો પ્રચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ ખસખસના સ્ટ્રો નથી. વિદ્વાન વકીલની રજૂઆત અનુસાર, ખસખસમાંથી ખસખસ સૂકવીને અને તેમાંથી રસ કાઢીને ખસખસ કેપ્સ્યુલ્સ મેળવવામાં આવે છે, જેમ કે નિયમમાં જ વ્યાખ્યા સૂચવે છે.આ રજૂઆતને નકારી કાઢવામાં આવી હોવાનું કહેવાય છે કારણ કે ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ એ પેપાવર સોમ્નિફોરમ એલ-ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ છે જે તેને બહાર કાઢીને રસ કાઢવામાં આવે છે, સૂકવવામાં આવે છે અને ખાલી કરવામાં આવે છે, તે ખસખસના સ્ટ્રો બનવાનું બંધ થતું નથી.તેનાથી વિપરીત, ઉપર ઉલ્લેખિત ખસખસના સ્ટ્રોની વ્યાખ્યા એ પૂરી પાડવા માટે સ્પષ્ટ છે કે ખસખસના સ્ટ્રો એટલે લાણી પછી અફીણના ખસખસના તમામ ભાગો, પછી ભલે તે મૂળ સ્વરૂપમાં હોય અથવા "કાપવામાં આવે, કચડી નાખવામાં આવે, દળવામાં આવે અને તેમાંથી રસ કાઢવામાં આવ્યો હોય કે નહીં".તેથી ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ ખસખસના કેપ્સ્યુલના સ્વરૂપમાં ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ છે તે નિષ્કર્ષ સાથે આખરે ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સને કૃત્રિમ રીતે બનાવવાનો પ્રયાસ કરવો પડે છે.તેથી વધુ રજૂઆત કે અરજદારો ખસખસના વપરાશકર્તા નથી પરંતુ ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ ધરાવે છે અને તેનો ઉપયોગ કરે છે જે ખસખસના સ્ટ્રોથી અલગ હોય છે.

૫.૬.૧ ખસખસની કેપ્સ્યુલ માદક દવા અથવા મનોદૈહિક પદાર્થ નથી તેવી રજૂઆતને આગળ વધારવા અને સમર્થન આપવા માટે, અજૈબ સિંહ વિરુદ્ધ પુજનજની સ્થિતિ [૨૦૦૦-કિ.લો.જ.-૨૨૭૦] માં નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.તેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે ખસખસની ભૂસ શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો નથી પરંતુ ખસખસના સ્ટ્રોને વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે અને ખસખસના સ્ટ્રો શબ્દમાં અફીણના ખસખસના તમામ ભાગોનો સમાવેશ થાય છે અને અફીણના ખસખસનો અર્થ થાય છે છોડ અથવા પ્રજાતિ પેપાવર.એવું જોવામાં આવ્યું હતું કે છોડના બીજ સિવાયના તમામ ભાગો ખસખસ સ્ટ્રો શબ્દની અંદર આવે છે.તેથી એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૧૫ હેઠળના ગુના માટે, તે જરૂરી નથી કે ખસખસના સ્ટ્રોનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અથવા અફીણ બનાવવું જોઈએ.હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ વર્જિંદરપાલ [૨૦૧૩-કિલોજ-૧૨૮૯] માં હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટની સેવામાં દબાવવામાં આવેલા બીજા ચુકાદામાં પણ અરજદારો વતી પ્રચાર કરવા માંગવામાં આવેલી દરખાસ્ત રજૂ કરવામાં આવી ન હતી.તે કિસ્સામાં રાસાયણિક પરીક્ષકનો અહેવાલ અપૂર્ણ અને બંધનકર્તા ન હોવાનું જણાયું હતું, અને નમૂનાઓની સામગ્રી પણ સાબિત કરી ન હતી કે તે કાયદાના

અર્થમાં ખસખસની ભૂકી હતી. તેથી બંને ચુકાદાઓ પર વિશ્વાસ ખોટો છે અને તેનો ખોટો અર્થ કાઢવામાં આવ્યો છે.

વૈધાનિક સમર્થન, કાયદાકીય રીતે સશક્ત

૫.૭ રજૂ કરવામાં ભાગ્યે જ કોઈ તથ્ય છે કે વાદગ્રસ્ત ઠરાવ સત્તાના કોઈ સ્રોત વગરનો છે અને તે સામાવાળા અધિકારીઓની સત્તાઓ છે.એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૭૪એ કેન્દ્ર સરકારની નિર્દેશો આપવાની સત્તાઓ સાથે સંબંધિત છે, જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કેન્દ્ર સરકાર આ અધિનિયમની જોગવાઈઓના અમલીકરણ અંગે રાજ્ય સરકારને જરૂરી લાગે તેવા નિર્દેશો આપી શકે છે, જેમાં વધુ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે રાજ્ય સરકાર આવા નિર્દેશોનું પાલન કરશે.ભારત સરકાર દ્વારા ૩૦મી નવેમ્બર, ૨૦૦૯ અને ૦૭મી માર્ચ, ૨૦૧૨ના ઉપરોક્ત આદેશો કલમ ૭૪એ હેઠળ વૈધાનિક સત્તાઓનો ઉપયોગ છે. રાજ્ય સરકારે વાદગ્રસ્ત ઠરાવ પસાર કરીને કેન્દ્ર સરકારના આદેશોનું પાલન કર્યું છે.વાદગ્રસ્ત ઠરાવ એ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી સત્તાઓનો ક્રમ છે અને રાજ્ય ઠરાવ પણ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૭૪એની જોગવાઈ માટે સ્વતંત્ર રીતે સંદર્ભિત છે કારણ કે ઉપર જણાવ્યા મુજબ, તે શરતોમાં જોગવાઈ કરે છે કે રાજ્ય સરકાર આ જોગવાઈ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલા નિર્દેશોનું પાલન કરશે.

૫.૭.૧ એવી અન્ય જોગવાઈઓ છે જે સત્તાવાળાઓને નાર્કોટિક દવાઓ અને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થના સંબંધમાં નિયમનકારી પગલાં લેવાની સત્તા આપે છે.કલમ ૪ કહે છે કે કેન્દ્ર સરકાર માદક દ્રવ્યો વગેરેમાં ગેરકાયદેસર વેપારને રોકવા અને તેનો સામનો કરવા માટે પગલાં લેશે અને આવા પગલાં રાજ્ય સરકાર સાથે સંકલનમાં લઈ શકાય છે. પ્રકરણ-૩ માં, કલમ ૮ અમુક કામગીરીઓ પર પ્રતિબંધ સાથે સંબંધિત છે જેમાં કલમ (બી) માં અફીણની ખેતી અથવા ઉત્પાદન, ઉત્પાદન, માલિકી, વેચાણ, ખરીદી, પરિવહન તેમજ કોઈપણ માદક દવા અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થનો ઉપયોગ અને વપરાશનો સમાવેશ થાય છે.કાયદાની કલમ ૯ ફરીથી કેન્દ્ર સરકારને નિયમો દ્વારા નિયંત્રણ અને નિયમનની મંજૂરી આપવાની સત્તા આપે છે.આવી જ કલમ ૧૦ની જોગવાઈ છે જે રાજ્ય સરકારમાં નિહિત છે.કલમ ૯એ નિયંત્રિત પદાર્થોને નિયંત્રિત અને નિયમન કરવાની સત્તા પ્રદાન કરે છે.તેથી તે સ્વીકારવું શક્ય નથી કે વાદગ્રસ્ત ઠરાવને સત્તાઓની દ્રષ્ટિએ માન્ય કરી શકાતો નથી.કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશો સીધા શોધી શકાય તેવા છે અને તે કાયદાની કલમ ૭૪એ હેઠળ સત્તાઓનો પ્રખ્યાત ઉપયોગ સમાન છે. અરજદારોએ કેન્દ્ર સરકારના આદેશોને પડકાર્યા નથી.વાદગ્રસ્ત ઠરાવ માન્યતા અને કાયદેસરતાની દ્રષ્ટિએ પણ છે, જે કાયદાની ઉપરોક્ત કલમ ૭૪એમાંથી મળે છે. તે રાજ્ય

સરકાર દ્વારા ઉપરોક્ત કલમની દ્રષ્ટિએ અને બોમ્બે પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૫૦ ની કલમ ૧૩૯ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને પસાર કરવામાં આવે છે.

૫.૭.૨ બોમ્બે પ્રોહિબિશન એક્ટ, ૧૯૪૮ની કલમ ૧૩૯ (એ) અનુસાર, જે રાજ્ય સરકારને લાઈસન્સ વગેરેના સંદર્ભમાં સામાન્ય સત્તાઓ પ્રદાન કરે છે, તે રાજ્ય સરકારને કોઈપણ પ્રકારના લાઈસન્સ, પરમિટ, પાસ અથવા અધિકૃતતા આપવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાની સત્તા આપે છે. આ જોગવાઈ નોન-ઓબ્સ્ટ્રક્ટ કલમથી શરૂ થાય છે કે અધિનિયમ અથવા અધિનિયમ હેઠળ બનાવેલા નિયમોમાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, રાજ્ય સરકાર સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ જારી કરી શકે છે. આમ રાજ્ય સરકાર પાસે ખસખસ કેપ્સ્યૂલ માટે લાઈસન્સધારકોને પ્રતિબંધિત કરવાની સત્તા છે. જે ગુજરાત પોપી સ્ટ્રો નિયમો, ૧૯૬૩ ઘડવામાં આવ્યા હોય, જે બોમ્બે પ્રતિબંધ અધિનિયમ હેઠળ પણ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે, તો પણ વાદગ્રસ્ત ઠરાવ લાઈસન્સધારકોને સત્તાના સ્પષ્ટ સ્ત્રોત તરીકે પ્રતિબંધિત કરે છે. તેથી એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૭૪એની જોગવાઈને બોમ્બે પ્રતિબંધ અધિનિયમની કલમ ૧૩૯ની કલમ (એ) ની ઉપરોક્ત જોગવાઈ સાથે વાંચીને, વાદગ્રસ્ત ઠરાવ વૈધાનિક સત્તાઓનો સક્ષમ

ઉપયોગ કરીને જારી કરવામાં આવે છે અને તેના આધારે તેના પર હુમલો કરી શકાતો નથી.

૫.૮ વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, રજૂઆત સ્વીકારી શકાતી નથી કે સંપૂર્ણ પ્રતિબંધની મંજૂરી નહોતી. નરિન્દર એસ. ચઢ્ઢા (ઉપરોક્ત) માં નિર્ણય એ દરખાસ્ત રજૂ કરતી વખતે કે નિયમન કરવાની સત્તામાં પ્રતિબંધનો સમાવેશ થતો નથી, તે વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં સાચું નથી. વાદગ્રસ્ત ઠરાવ દ્વારા લાદવામાં આવેલ પ્રતિબંધ નિયમનનો એક ભાગ છે અને તે માત્ર એક પ્રકારનું નિયમનકારી પગલું છે. તે પ્રતિબંધ અથવા પ્રતિબંધ નથી જે તેના અર્થ માટે વિરોધાભાસી હોઈ શકે. જ્યારે દાવો કરવા યોગ્ય કોઈ અધિકાર નથી, ત્યારે આવા આધાર પરની દલીલ ખોટી હતી અને ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત અરજદારોને તે આધાર પર ગેરકાયદેસર તરીકે વાદગ્રસ્ત ઠરાવ પર સફળતાપૂર્વક હુમલો કરવા માટે બચાવતો નથી.

નિયમો, ૧૯૬૩ થી કોઈ અધિકાર પ્રવાહ નથી

૫.૯ અરજદારોની દલીલ કે ઠરાવ ખરાબ છે કારણ કે તેની અસર ગુજરાત પોપી કેપ્સ્યુલ્સ નિયમો, ૧૯૬૩ ને બિનજરૂરી બનાવવાની અસર ધરાવે છે, બોમ્બે પ્રતિબંધ અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૧૪૩ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલા

ઉપરોક્ત નિયમો લાઇસન્સ આપવા અને પોપી કેપ્સ્યુલ્સના કબજાને મંજૂરી આપવા સાથે સંબંધિત છે.નિયમ ૪ ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ રાખવા માટેની પરવાનગી સાથે સંબંધિત છે, જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ જે પ્રામાણિક વૈજ્ઞાનિક, સંશોધન, શૈક્ષણિક, ઔષધીય, ઘરેલું અથવા આવા અન્ય હેતુઓ માટે ૧૦૦ ગ્રામથી વધુ ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ રાખવા અને તેનો ઉપયોગ કરવા માંગે છે, તે અધિકૃત અધિકારીને પરવાનગી માટે અરજી કરી શકે છે, જેમાં અરજીમાં પેટા નિયમ (૨) માં ઉલ્લેખિત વિશિષ્ટતા હશે.ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સના વેચાણ માટે છૂટક લાઇસન્સ નિયમ ૫ ની જોગવાઈઓ અનુસાર આપવામાં આવે છે, જ્યારે નિયમ ૫ એએ જથ્થાબંધ લાઇસન્સ વિશે છે.નિયમ ૫એ વેચાણ કરવાના જથ્થાની મર્યાદાની જોગવાઈ કરે છે અને નિયમ ૬ લાઇસન્સ અથવા પરમિટના સમયગાળાને ધ્યાનમાં લે છે જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે કહેવામાં આવ્યું છે કે લાઇસન્સ અથવા પરમિટની શરૂઆતની તારીખ પછી ૩૧ માર્ચ પછીના સમયગાળા માટે નિયમ ૫ ના નિયમ ૪ હેઠળ કોઈ લાઇસન્સ અથવા પરમિટ આપવામાં આવશે નહીં.નિયમ ૭ આયાત પાસ વિશે છે અને નિયમ ૮ નિકાસ પાસ માટે છે; નિયમ ૯ અને નિયમ ૧૦ એ પાસ વિના પરિવહન અને પરિવહન પાસ માટે અરજી કરવા સંબંધિત જોગવાઈઓ છે.નિયમ ૧૧, નિયમ ૧૨ અને નિયમ ૧૪ પરિવહન દરમિયાન અવલોકન કરવાની જવાબદારીઓ સાથે વ્યવહાર કરે છે,

પરિવહન દરમિયાન નિરીક્ષણની શક્તિ જ્યાં ખસખસના કેપ્ચુલ્સ પરિવહન થાય છે અને પરિવહનમાં હોય છે.નિયમ ૧૩ ખાતાઓ અને વળતર સાથે સંબંધિત છે, જ્યારે નિયમ ૧૪ કહે છે કે લાઇસન્સધારક ખસખસના કેપ્ચુલ્સનો કોઈપણ જથ્થો વેચતી વખતે ખરીદદારને ફોર્મ ખસખસ-૮માં નિર્દિષ્ટ કરેલ વેચાણનું મેમોરેન્ડમ આપશે અને ખરીદદારની સહી મેળવશે.

૫.૯.૧ યોજનામાં આ નિયમો, હેતુ અને અસર પ્રકૃતિમાં સક્ષમ છે.નિયમ ૪ અને નિયમ ૫ ખસખસના કેપ્ચુલ્સ માટે પરમિટ અથવા લાઇસન્સની મંજૂરી આપે છે; પરિવહન પાસ જારી કરવાના નિયમો પણ સક્ષમ પાત્રના છે.અન્ય નિયમો કે જે મર્યાદા સમયગાળા સાથે સંબંધિત છે, જે સમયગાળા માટે કોઈ વ્યક્તિ પાસે લાઇસન્સ અથવા પરમિટ ચાલુ રાખી શકે છે અને પરિવહન દરમિયાન પેકેજ ખોલવા અથવા તોડવા અંગેના નિયમમાં જોગવાઈઓ, પરિવહન દરમિયાન મહેસૂલ અધિકારીની નિરીક્ષણની સત્તાઓ અને વેચાણના મેમોરેન્ડમને અમલમાં મૂકીને ખાતાઓ જાળવવાની જરૂરિયાત અને વેચાણ માટેની પ્રક્રિયા, આ બધા ખસખસના કેપ્ચુલ્સનો ઉપયોગ કરવા અથવા તેની સાથે વ્યવહાર કરવા માટે નિયમો હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવેલી નિયમનકારી પદ્ધતિ છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ૧૯૬૩ ના નિયમોનો સંપૂર્ણ સમૂહ સક્ષમ પ્રકૃતિ અને

નિયમનકારી અથવા નિયંત્રણ પાત્રનો છે.તેઓ ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સના ઉપયોગને વ્યાખ્યાયિત કરે છે અને તેનું નિયમન કરે છે.

૫.૯.૨ જ્યારે નિયમો અથવા કાયદાની જોગવાઈઓ સક્ષમ પ્રકારની હોય છે, ત્યારે આવી જોગવાઈઓ કોઈપણ અધિકારનો સ્ત્રોત નથી અને બનતી નથી, કોઈપણ લાગુ કરી શકાય તેવા અધિકારથી ઘણી ઓછી છે.ખસખસ કેપ્સ્યુલ્સના વપરાશ સહિત કોઈપણ રીતે ઉપયોગ કરવા અથવા તેની સાથે વ્યવહાર કરવા માટે વ્યક્તિ માટે ખસખસ કેપ્સ્યુલ્સ નિયમો, ૧૯૬૩ માંથી કોઈ અધિકાર પ્રવાહ નથી.ન તો લાઈસન્સ અથવા પરમિટ મેળવવાનો અધિકાર છે, ન તો ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સને વેચવાનો, આયાત કરવાનો, નિકાસ કરવાનો અથવા પરિવહન કરવાનો કોઈ અધિકાર છે.આવા પ્રકારના અને પ્રકૃતિના નિયમો કે જે નિયમનકારી તંત્રને નિર્ધારિત કરે છે, તે અધિકારનો સ્ત્રોત ન હોઈ શકે.જ્યારે આ નિયમોમાંથી કોઈ અધિકાર વહેતો નથી, ત્યારે તે માન્ય રીતે દલીલ કરી શકાતી નથી કે વાદગ્રસ્ત ઠરાવ જે અન્યથા સત્તાઓની માન્ય ક્વાયતમાં પસાર કરવામાં આવે છે, તે આ આધાર પર ગેરકાયદેસર છે કે ઠરાવને કારણે નિયમો અયોગ્ય બની ગયા છે.એક ચોક્કસ જોગવાઈ અથવા જોગવાઈઓનું જૂથ કે જે અધિકારનો સ્ત્રોત નથી અને જેમાંથી કોઈ અધિકાર ઉત્પન્ન થતો નથી અથવા દાવો કરી શકાય તેવું નથી, તે કાયદાની સત્તા હેઠળ અને વૈધાનિક જોગવાઈઓના સમર્થન

સાથે કરવામાં આવેલી અથવા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીનો આધાર બની શકતો નથી.ઉપરોક્ત કારણોસર, ગુજરાત પોપી કેપ્સ્યુલ્સ નિયમો, ૧૯૬૩ ના સંદર્ભમાં દલીલ યોગ્ય નથી.

તર્કસંગત અને વાજબી

૫.૧૦ નિષ્ણાત અભ્યાસો દર્શાવે છે કે ખસખસ કેપ્સ્યુલ અનિવાર્ય ઔષધીય જરૂરિયાતો નથી જેના વિના તેને લેતી વ્યક્તિઓ-વ્યસનીઓ ટકી શકતા નથી.તેનાથી વિપરીત, ભારત સરકાર દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે કે ભારત સરકારના નાણાં મંત્રાલયના મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા વર્ષ ૨૦૦૩માં ખસખસના ભૂખાના વ્યસનીઓની તબીબી જરૂરિયાતનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે એક નિષ્ણાત સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી.નિષ્ણાત સમિતિએ તેના અહેવાલમાં અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે વ્યસનીઓને ખસખસના ભૂસાનું સંચાલન એ તબીબી જરૂરિયાત નથી અને ખસખસના ઉપયોગના સ્તરને ભાગ્યે જ ફરજિયાત અસ્વીકાર તરીકે ગણી શકાય, જે તીવ્ર ઉપાડના લક્ષણોનું કારણ બનશે.

૫.૧૦.૧ તેથી નિષ્ણાતોએ શંકાઓ ઉભી કરી છે, જે ઔષધીય ઉપયોગ અને વ્યસનીઓ દ્વારા તબીબી હેતુઓ માટે વપરાશ માટે તેની અનિવાર્યતા વિશે દાખલ કરવામાં આવેલા ઊંડાણપૂર્વકના અભ્યાસો પર આધારિત છે,

ખસખસના સ્ટ્રો (લોકપ્રિય રીતે ડોડા ચૂરા તરીકે ઓળખાય છે) ની તબીબી જરૂરિયાતના સમગ્ર પાસાએ ઉપરોક્ત પદાર્થના સેવનના અધિકારનો દાવો કરવા માટે તેનો ભાર ગુમાવી દીધો છે.

૫.૧૦.૨ એકેડેમી ઓફ ન્યુટ્રિશન ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ વિ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [(૨૦૧૧) ૮ એસ. સી. સી. ૨૭૪] માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર વિદ્વાન સરકારી વકીલ દ્વારા યોગ્ય રીતે આધાર રાખી શકાય છે.તે કિસ્સામાં, માનવ વપરાશ માટે ઉપયોગમાં લેવાતા સામાન્ય મીઠાનું ફરજિયાત આયોડાઇઝેશન એ ખાદ્ય ભેગસેળ નિવારણ નિયમો, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૪૪-આઈ ની બંધારણીય માન્યતાના સંદર્ભમાં મુદ્દો હતો.આયોડિનની ઉણપની વિકૃતિઓ (આઈ. ડી. ડી.) ને રોકવા માટે ફરજિયાત આયોડાઇઝેશન લાદવાની સરકારની નીતિ હતી, જે ચોક્કસ વૈજ્ઞાનિક અને તબીબી ઇનપુટ્સના આધારે વિકસાવવામાં આવી હતી.સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે કેટલાક તબીબી નિષ્ણાતો વિરોધાભાસી અભિપ્રાય ધરાવે છે તે માત્ર હકીકત નીતિને મનસ્વી અથવા ગેરવાજબી જાહેર કરવા માટે પૂરતી નથી.તેથી જ્યારે ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સ પર પ્રતિબંધ મૂકતો વાદગ્રસ્ત ઠરાવ નિષ્ણાત અભ્યાસોની ચોક્કસ પૃષ્ઠભૂમિમાં બહાર પાડવામાં આવે છે, જે ચોક્કસ દ્રષ્ટિકોણની હિમાયત કરે છે, અને જે ઠરાવ પસાર કરવા માટે કાયદામાં માન્ય ક્વાયટ છે, ત્યારે

અરજદારો વતી આગ્રહપૂર્વક રજૂઆત કે તેમની ધારણામાં તેમને તબીબી હેતુઓ માટે ખસખસના કેપ્સ્યુલ અને તેની સામગ્રીની જરૂર છે, ભલે તે દલીલ ખાતર કોઈ રીતે વ્યસન સિવાય અન્ય વિચારણા પર આધારિત હોય, તે અરજદારોને કોઈ મદદ કરશે નહીં.

૫.૧૦.૩ એકેડેમિક ન્યુટ્રિશન ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ (ઉપરોક્ત) માં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ જણાવ્યું છે.

“આમ અરજદારોની દલીલને ટેકો આપવા માટે કેટલીક સામગ્રી છે કે લગભગ ૯૦ ટકા વસ્તીને આયોડાઈઝ્ડ મીઠાની જરૂર નથી અને વધુ પડતા આયોડિનના સેવનથી કેટલીક પ્રતિકૂળ અસરો થઈ શકે છે. બીજી બાજુ એ અભિપ્રાય માટે પણ નોંધપાત્ર સામગ્રી છે કે લગભગ ૧૦ ટકા (અથવા વધુ) વસ્તીમાં આઈ. ડી. ડી. ને રોકવા માટે ફરજિયાત આયોડાઈઝેશન પણ જરૂરી છે અને બાકીના ૯૦ ટકા લોકો દ્વારા આયોડાઈઝ્ડ મીઠાનું સેવન, જેમને તેની જરૂર નથી, તેમના સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક ન પણ હોઈ શકે કારણ કે વધારાનું આયોડિન સરળતાથી વિસર્જન થાય છે. સાર્વત્રિક રીતે મીઠાનું આયોડાઈઝેશન થવું જોઈએ કે કેમ તે પ્રશ્ન તબીબી

વિજ્ઞાન સાથે સંબંધિત ખૂબ ચર્ચાસ્પદ તકનીકી મુદ્દો છે.આવી બાબતોમાં જાણકાર નિર્ણય નિષ્ણાતો દ્વારા સંપૂર્ણ સર્વેક્ષણો, પરીક્ષણો, પરીક્ષણો, વૈજ્ઞાનિક તપાસ અને સંશોધન હાથ ધર્યા પછી જ લઈ શકાય છે.અદાલતો ન તો સજ્જ છે, ન તો તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી કેટલીક લેખો અને અહેવાલોના આધારે આવા સાર્વત્રિક મીઠાના આયોડાઈઝેશનની જરૂરિયાત અથવા ગેરહાજરી વિશે નિર્ણય લેવાની અપેક્ષા રાખી શકાય છે.” (પરિચ્છેદ ૩૪)

૫.૧૦.૪ એક તુરંત સિદ્ધાંત એ છે કે કોઈ પણ તકનીકી અથવા વૈજ્ઞાનિક કુશળતાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરવો એ બિન-અધિકૃત ફાઈલમાં પ્રવેશ કરવા સમાન છે, જે હંમેશા અદાલતો દ્વારા નિષ્ણાતના અભિપ્રાયને તોલવા અને તેનો પોતાનો મત લેવા માટે શરૂ કરવામાં ન આવે, કારણ કે, તે ન તો વિવેકપૂર્ણ છે અને ન તો સ્વીકાર્ય છે કારણ કે અદાલતોને નિષ્ણાતોનું જ્ઞાન નથી.સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ફકરા ૩૫ માં આ નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું હતું.

“આ અદાલતે શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયોમાં પુનરાવર્તન કર્યું છે કે અદાલતોએ ત્યાં ઉતાવળ ન કરવી જોઈએ જ્યાં વૈજ્ઞાનિકો

અને તબીબી નિષ્ણાતો પણ ચાલવા માટે સાવચેત હોય.વિવેકનો નિયમ એ છે કે અદાલતો સર્વેક્ષણો અને સંશોધનમાંથી ઇનપુટ્સ એકત્રિત કરીને અને તેનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી જાહેર આરોગ્યની બાબતોમાં સરકાર દ્વારા લેવામાં આવતા નીતિગત નિર્ણયોમાં દખલ કરવામાં અનિચ્છા દર્શાવશે.ન તો અદાલતો જાહેર આરોગ્ય સંબંધિત તકનીકી મુદ્દાઓના સંબંધમાં, તકનીકી કુશળતા અને સમૃદ્ધ અનુભવ ધરાવતી વ્યક્તિઓ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા મંતવ્યોની પસંદગીમાં, સમજદાર, સલામત, સમજદાર અથવા યોગ્ય શું છે તે અંગેના તેમના પોતાના મંતવ્યોને બદલવાનો પ્રયાસ કરશે નહીં."

(પરિચ્છેદ ૩૫)

નિર્દેશક સિદ્ધાંતોને આગળ વધારવું

૫.૧૧ નિષ્ણાતો દ્વારા હાથ ધરાયેલા અભ્યાસોના આધારે ઉપર ઉલ્લેખિત આદેશો ભારત સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા, અન્ય બાબતોની સાથે નોંધ્યું હતું કે ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સનો વપરાશ એ તબીબી મજબૂરી નહોતી, અને કામદારો, ટ્રક ડ્રાઇવરો અને આવા વર્ગના લોકોમાં

ખસખસના ભૂખનો ઉપયોગ અને વપરાશ સામાન્ય હતો જેમણે થાક અને શારીરિક પીડાને દૂર કરવા માટે કેપ્સ્યુલ્સનો ઉપયોગ કર્યો હતો.મોટાભાગના વપરાશકર્તાઓ, અભ્યાસમાં જાણવા મળ્યું છે કે, કેટલાક લક્ષણો હોવા છતાં, કોઈ પણ મુશ્કેલી વિના વપરાશના વ્યસનને જાતે જ છોડી શક્યા હતા.જોકે સમિતિને તેનો ઉપયોગ બંધ કરવો યોગ્ય લાગ્યું કારણ કે તેનો દુરુપયોગ વધુ પડતો હતો.તે સામાવાળા-રાજ્ય સરકારનો પણ કેસ છે કે ખસખસના ભૂખનો નિકાલ એક મોટો પડકાર છે અને ડ્રગ પેડલિંગ અને ગેરકાયદેસર દાણચોરી માટે તેનો વારંવાર દુરુપયોગ થાય છે.

૫.૧૧.૧ કલમ ૪૭ જે રાજ્ય નીતિનો નિર્દેશક સિદ્ધાંત છે, તે પોષણનું સ્તર અને જીવનધોરણ વધારવા અને જાહેર આરોગ્યમાં સુધારો કરવા માટે રાજ્યને ફરજ પાડવાનો આદેશ આપે છે.તે એક બંધારણીય આદેશ છે કે રાજ્ય દ્વારા લેવામાં આવતા તમામ નીતિગત નિર્ણયો અને કાર્યોને આ નિર્દેશોમાં સમાવિષ્ટ લાભદાયી સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન અને સંકેત આપવો પડશે.તેથી ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ મૂકવાની જાણ બંધારણની કલમ ૪૭ હેઠળ રાજ્ય નીતિના નિર્દેશક સિદ્ધાંતો દ્વારા કરવામાં આવે છે.

કલમ ૨૧ હેઠળ ક્યારેય અધિકાર નહીં

૫.૧૨ જ્યારે અરજદારો દ્વારા દલીલ કરવામાં આવે છે કે ખસખસના કેપ્સ્યુલ્સનો ઉપયોગ કરવાનો અને રાખવાનો તેમનો અધિકાર કલમ ૨૧ હેઠળ તેમના મૂળભૂત અધિકારનો ભાગ છે, ત્યારે તે ખરેખર સૂચવે છે કે માદક દ્રવ્યોના સેવનનો મૂળભૂત અધિકાર દાવો કરવામાં આવે છે. ડ્રગ અથવા માદક પદાર્થની લતનો ક્યારેય દાવો કરી શકાતો નથી. આવી દરખાસ્ત ક્યારેય સારી નથી અને કાયદાના શાસન દ્વારા સંચાલિત સમાજમાં અધિકારની વિભાવના સાથે અસંગત છે. સમાજમાં રહેતા વ્યક્તિ માટે કહેવાતા બનવાનો અધિકાર કાયદાના શાસન અને સામૂહિક હિતનો જરૂરી ઘટક છે. ખસખસના ભૂકા જેવા કોઈ ચોક્કસ પદાર્થનું સેવન કરવાનો અધિકાર હોઈ શકતો નથી, બંધારણની કલમ ૨૧માંથી વહેતા મૂળભૂત અધિકાર તરીકે તેને જોવામાં અથવા દાવો કરવામાં આવી શકે છે. કલમ ૨૧ હેઠળ સમાવિષ્ટ 'જીવન' ની વિભાવના સ્વસ્થ, પહોંચ અને સંતોષકારક સુવ્યવસ્થિત જીવનનો સંકેત આપે છે. આરોગ્યના અધિકારને કલમ ૨૧ના ભાગ રૂપે માન્યતા આપવામાં આવી છે. માદક અથવા માદક અથવા મનોદૈહિક પદાર્થનું સેવન સ્વાસ્થ્યની વિભાવના માટે વિરોધાભાસી છે અને તેથી તે જીવનના અધિકાર અને કલમ ૨૧ હેઠળ અધિકારોની છત્ર હેઠળ દાવો કરી શકાય તેવા અન્ય કોઈપણ સહવર્તી અધિકારોથી અલગ પડે છે. આવા પ્રકૃતિના અધિકારને મૂળભૂત તરીકે દાવો કરી શકાતો

નથી.ખસખસના કેપ્સ્યુલનું સેવન કરવાનો અધિકાર એ જીવનના અધિકારમાંથી ઉદ્ભવે છે એવો દાવો કરવો એ કલમ ૨૧ના અર્થઘટનના વિસ્તરણની માંગ કરવી છે, જે નિષ્કપટ અને બીભત્સ બંને છે.કલમ ૨૧ હેઠળ સ્થાપિત જીવન અને સ્વતંત્રતાના અધિકારમાં એટલો તણાવ અને વ્યાપ ન હોઈ શકે કે જેથી કોઈ વ્યક્તિને જમીન પર માદક અથવા મનોદૈહિક પદાર્થનું સેવન કરવાની મંજૂરી મળે જે અન્યથા નિષ્ણાત અભ્યાસો દ્વારા સમર્થિત નથી. કલમ ૨૧ હેઠળના અધિકાર અને સહવર્તી અધિકારોનો દાવો અમર્યાદિત અને વાજબી પ્રતિબંધો વિના કરી શકાતો નથી, જેમાં અન્ય સામાજિક સારા અને જાહેર હિતની વિચારણાઓ છે.વધુમાં, તે સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે મૂળભૂત અધિકારોના વિકાસ અને વ્યાખ્યામાં, રાજ્ય નીતિના નિર્દેશક સિદ્ધાંતોનો સમાવેશ થવો જોઈએ.સોસાયટી ફોર અનએડેડ સ્કૂલ ઓફ રાજસ્થાન વિ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [(૨૦૧૨) ૬ એસ. સી. સી. ૧] માં આ સિદ્ધાંત પર ફરીથી ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે મૂળભૂત અધિકારોનું અર્થઘટન નિર્દેશક સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં થવું જોઈએ.

૬. ઉપરોક્ત ચર્ચા અને કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, ૦૫મી મે, ૨૦૧૫ના વાદગ્રસ્ત ઠરાવને ગેરકાયદેસર ગણાવીને તેના પર હુમલો કરવા માટે રજૂ કરવામાં આવેલી કોઈપણ દલીલો ગુણદોષની દ્રષ્ટિએ યોગ્ય

નથી.વાદગ્રસ્ત ઠરાવ એ વિસ્તારમાં રાજ્ય સરકારને ઉપલબ્ધ સત્તાઓના ઉપયોગનું પરિણામ છે.ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે તેમ કાયદામાં શોધી શકાય તેવી સત્તાઓ હોવાથી, ઠરાવ પસાર કરવો એ સત્તાનો સ્વીકાર કરી શકાતો નથી.ખસખસ સ્ટ્રો તેમજ ખસખસ કેપ્સ્યુલ્સ બંને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે અને તેને માદક દવા તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે, તેથી તેનો પુરવઠો એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૮૫ હેઠળ સામાવાળા-સરકારો દ્વારા નિયંત્રિત અને નિયંત્રિત કરી શકાય છે.આ આધાર કે વાદગ્રસ્ત ઠરાવના આધારે, ગુજરાત પોપી કેપ્સ્યુલ્સ નિયમો, ૧૯૯૩ને બિનજરૂરી ઠેરવવામાં આવ્યા છે, તે ઠરાવની કાયદેસરતા પર સવાલ ઉઠાવવા માટે અયોગ્ય છે કારણ કે નિયમો સક્ષમ પાત્રના છે અને તેમાંથી અરજદારો માટે કોઈ અધિકાર પ્રવાહ નથી.કલમ ૨૧ના ભાગ રૂપે ખસખસ કેપ્સ્યુલ્સના પુરવઠા અને તેના વપરાશના અધિકાર પર ભાર મૂકવો એ એક ખરાબ રીતે ખોટી દલીલ હતી.તેથી, કોઈ પણ રજૂઆત સારી નથી.

૭. પરિણામે, અરજી ગુણદોષથી વંચિત છે. તે આથી નકારી કાઢવામાં આવે છે. નોટિસ કાઢી નાખવામાં આવે છે.

વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૨૭૪૦/૨૦૧૫માં આદેશ

વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૨૭૪૪/૨૦૧૫ માં પસાર કરાયેલ ઉપરોક્ત આદેશ વર્તમાન અરજીને પણ સંચાલિત કરશે. આ અરજી ઉપર નોંધાયેલા કારણોસર ગુણદોષથી વંચિત છે. કોઈ પણ દાદ આપી શકાતી નથી. તેથી તેને ટૂંકમાં રદ કરવામાં આવે છે.

(એન.વી. અંજારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*